

Εισήγηση
Κατερίνας Κουρουπάκη στην διημερίδα
Χωροταξικός πολεοδομικός σχεδιασμός.

ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

A. ΣΥΜΒΑΤΕΣ – ΑΣΥΜΒΑΤΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ

Θα αρχίσω με την παράθεση κάποιων στοιχείων που πιστεύω ότι καλόν είναι να γνωρίζει και εφαρμόζει όποιος ασχολείται με τον ευρύτερο χωροταξικό σχεδιασμό.

Στην ιστορική εξέλιξη του ο άνθρωπος, αντιμετώπισε το φυσικό τοπίο αρχικά

α) με **δέος**, στους πρωτόγονους οικισμούς, (με μέλημα την επιβίωση και ασφάλεια),

β) αργότερα **σαν πόρο** για διαχείριση, κ όχι κατανάλωση, (πεζούλες καλλιεργείων)

γ) κατόπιν με την **επιβολή του** σε αυτό (αυτοκινητόδρομοι, λατομεία, κατεστραμμένοι υδροβιότοποι)

δ) και αργότερα με την **οικολογική προσέγγιση** της φύσης (ρομαντικό κίνημα, αναγέννηση τοπίου, κήποι, δημόσια πάρκα, συστήματα πάρκων, προάστια , κηπουπόλεις, αρχιτεκτονική τοπίου).

ε) Αύριο, κανείς δεν γνωρίζει ποια θα είναι η αντιμετώπιση του φυσικού τοπίου και οι ανάγκες ...διάσωσης του. Φοβάμαι όμως ότι στόχος του ανθρώπου θα είναι η αντιμετώπιση των οξυμένων προβλημάτων από την ραδιενέργεια, τα ηλεκτρικά πεδία, την ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία ιοντίζουσα και μη , τα γεωργικά φάρμακα, τα χημικά κατάλοιπα κλπ. που σήμερα περνούν απαρατήρητα.

Ο συμβατικός χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός ασχολείται με την διευθέτηση χρήσεων γης στην μεγάλη κλίμακα του χώρου.

Ο σχεδιασμός τοπίου μεγάλης κλίμακας , ασχολείται με την καταλληλότητα και ικανότητα του τοπίου να δεχθεί διάφορες κατηγορίες χρήσεων γης, χωρίς διατάραξη και υποβάθμιση του.

Για τον σωστό σχεδιασμό πρέπει να γίνεται

Καταγραφή και Αποτύπωση του τοπίου , και εν συνεχεία
Αξιολόγηση της φέρουσα ικανότητας του για να υποδεχθεί διάφορες χρήσεις .

A. Η Καταγραφή αναφέρεται σε Οικολογικούς και Κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες

(γεωλογικό υπόβαθρο, έδαφος, κλίμα, νερό, τοπογραφία, χλωρίδα/πανίδα, τύπος τοπίου ,κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες, αισθητική τοπίου),
ενώ η καταλληλότητα αναφέρεται σε μια σειρά από κριτήρια που ευνοούν την εγκατάσταση μιας χρήσης σε ένα τοπίο.

Τα κριτήρια καταλληλότητας για κάθε χρήση ποικίλουν

(παραδείγματος χάριν)

της γεωργίας σχετίζονται:

με την γεωλογία ,το κλίμα, την προσβασιμότητα, την αποστράγγιση του εδάφους.
για οικιστικές χρήσεις :

με την γεωλογία, γεωμορφολογία, κλίμα, υδρολογία ,

κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες.

Για την αναψυχή :

με την γεωλογία, την υδρολογία την βλάστηση, το κλίμα ,τα μνημεία, τα

ενδιαφέροντα τοπία του χώρου.

Το ενδιαφέρον στην χωροθέτηση χρήσεων αναψυχής , εστιάζεται σε κριτήρια που αφορούν στοιχεία ή σύνολα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος όσον αφορά την γεωμορφολογία, τη βλάστηση, μνημεία, ή τόπους ιστορικού ενδιαφέροντος, τοπία ενδιαφέροντα , επιβλητικά, ειδυλλιακά, ή ενδιαφέρουσες πορείες , την αισθητική τοπίου.)

Ο έλεγχος των επιπτώσεων και τα μέτρα για την αποφυγή τους , επηρεάζουν την προσέγγιση του προβλήματος για την πρόταση σχεδιασμού.

Μια περιοχή μπορεί να είναι **κατάλληλη** για περισσότερες **συμβατές** ή και **φαινομενικά ασύμβατες** χρήσεις

(πχ δασοπονία , αναψυχή, γεωργία) ή
(δασική / αστική χρήση) .

Η διαδικασία **λήψης αποφάσεων χωροθέτησης χρήσεων**, μπορεί να διευκολυνθεί από πίνακες που συσχετίζουν

τον βαθμό ικανοποίησης κριτηρίων χωροθέτησης,

την ένταση των επιπτώσεων ,

την συμπληρωματικότητα των χρήσεων ,

χάρτες εναλλακτικών χωροθετήσεων,

τεχνικές επεξεργασίας ποσοτικών μοντέλων,

στατιστική ανάλυση ,

ή από παροχή μελλοντικής εικόνας που επιβιοηθείται σημαντικά με γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών.

Έτσι, **χρήσεις φαινομενικά αντικρουόμενες** , **μπορούν να ενταχθούν σε ευαίσθητα φυσικά οικοσυστήματα**, υπό προϋποθέσεις.(πχ. κατοικίες με χαμηλές οικιστικές πυκνότητες σε ιδιαίτερα ευαίσθητο οικιστικό περιβάλλον..)

Παράδειγμα εφαρμογής 1.

Μελέτη του πανεπιστημίου της Πενσυλβάνια, το 1992 , **στην ευαίσθητη λεκάνη απορροής του Πότομακ** ,στη μητροπολιτική περιοχή της Ουάσιγκτον, κατέληξε στην χωροθέτηση των ακόλουθων συνδυασμών εναλλακτικών χρήσεων για την ευαίσθητη αυτή περιοχή,

οικιστική χρήση / δασικό εμπόριο /αναψυχή

οικιστική χρήση /δάσος /αναψυχή

Γεωργία /αναψυχή

Εμπόριο /Αναψυχή

Δάσος /Αναψυχή

Βλ χάρτη

Παράδειγμα εφαρμογής 2.

Στην περιοχή των κοιλάδων της Βαλτιμόρης, το 1975, με μελέτη *Mc Harg και D. Wallace*,

φαινομενικά αντιφατικές χρήσεις οικιστικής επέκτασης και διατήρησης του αξιόλογου τοπίου της περιοχής των κοιλάδων ,του εδάφους , των δασωμένων πλαγιών των ποταμών, συνδυάστηκαν, με την μελέτη κατοικίας σε πυκνότητες σημαντικές (40 %) έναντι του 60% των αμερικανικών προαστίων.

Βλ χάρτη

Βλ. φωτογραφίες.

Πηγή στοιχείων .. Μεταπτυχιακά μαθήματα περιβαλλοντικού Σχεδιασμού στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο/ Δημ. Λουκόπουλος, Αρχιτέκτων Μηχανικός, εξειδικευθείς στον περιβαλλοντικό σχεδιασμό.

B. ΟΙΚΗΣΕΙΣ –ΟΡΕΙΝΟΙ ΟΓΚΟΙ –ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη τα 4 βασικά φυσικά χαρακτηριστικά που πρέπει να εξασφαλίζει μια θέση για την οργάνωση ενός οικισμού, είναι **έδαφος αέρας, νερό, ήλιος.**

Από το τέλος του 18 ου αιώνα, κάτοικοι οδηγούνται να εξασφαλίσουν για τους οικισμούς τους, **στέρεο έδαφος για την θεμελίωση των κατοικιών, ασφάλεια νερό, υγιεινές συνθήκες.**

Οικιστές επιλέγουν να εγκατασταθούν σε απόκρημνες πλαγιές, όπου ελέγχουν τις προσβάσεις, αποφεύγοντας να αναπτυχθούν στην καλλιεργήσιμη γη. Για λόγους καλού μικροκλίματος επιλέγουν πλαγιές ανατολικού ή μεσημβρινού προσανατολισμού, και οργανώνονται με αξιόλογη δομή και οργάνωση στο χώρο.

Εκμεταλλεούμενοι το ανάγλυφο του εδάφους, τις θετικές συνθήκες που αυτό παρείχε, τον καλό προσανατολισμό, ηλιασμό, θέα, δημιουργούν μια σφικτή ανθρώπινη κοινωνία, με άριστες συνθήκες γειτονίας με τα μνημεία και το περιβάλλον.

Τέτοιοι υλοποιημένα παραδείγματα που σήμερα χαρακτηρίζονται **μνημεία λαϊκής αρχιτεκτονικής**, συναντάμε σε πολλούς οικισμούς, που δημιουργήθηκαν από τον ανώνυμο οικιστή, όπως Σαντορίνη, Πάτμο, Αστυπάλαια, Νάξο, Έλυμπο Καρπάθου, και που αναπτύσσονται στις κορυφογραμμές των ορεινών όγκων, όπως βλέπετε στις συνημμένες **φωτογραφίες.**

Σημειώνω επίσης ότι στο Ισραήλ και Παλαιστίνη, οι πόλεις και οικισμοί, κατά κανόνα κτίζονται στα υψηλότερα σημεία των υπαρχόντων ορεινών όγκων. (βλ. φωτογρ. Ιερουσαλήμ)

Οι οικισμοί αυτοί σήμερα έχουν χαρακτηριστεί παραδοσιακοί ή διατηρητέοι, και προστατεύονται σαν μνημεία λαϊκής κληρονομιάς.

Αποτελούν μνημεία << μουσειακής φύλαξης >>, ενώ η ικανότητα των ανθρώπων να αναπαράγουν τέτοιας ποιότητας σύνολα στο χώρο έχει μάλλον θεωρηθεί αδύνατη....

Έτσι συχνά, οι μελετητές, προσπαθούν να κατευθύνουν την δόμηση σε μέρη αφανή, συχνά προβληματικά, ώστε να μην ενοχλούν οπτικά το περιβάλλον.

Συναφή στοιχεία <<ενδιαφερόντων, γραφικών οικισμών >> προσαρμοσμένων στο ανάγλυφο του εδάφους, συναντάμε σε αρκετά χωριά της ενδοχώρας της Κρήτης, ορεινά ή μη, που επέλεξαν να εγκατασταθούν σε **περίοπτες θέσεις, επικλινή εδάφη**, εκμεταλλεούμενα τις **θετικές συνθήκες** που αυτό παρείχε, (ανάγλυφο και **χαρακτηριστικά εδάφους, ηλιασμό, καλό προσανατολισμό, θέα, αποτελώντας αρμονικό σύνολο με αυτό.**

Συχνά η ωραία εικόνα αυτή εμφανίζεται από μακριά, γιατί, δυστυχώς συχνά η αστικοποίηση, η απουσία ελέγχου, οι νεώτερες τάσεις και νέες ιδέες πρότυπα και ξενόφερτες παρεμβάσεις, δημιουργούν αντιαισθητικά αποτελέσματα μέσα σε αυτούς τους οικισμούς.

Όμως ψάχνοντας στα παραδοσιακά παλιά κομμάτια των οικισμών, θα ανακαλύψουμε να διατηρούνται ζωντανοί οι αρχικοί πυρήνες με την γραμμική ανάπτυξη των

κατοικιών μεταξύ τους , την αξιόλογη δομή και οργάνωση στο χώρο ,την εποικοδομητική εκμετάλλευση του ανάγλυφου του εδάφους, σε αρμονικό διάλογο με τον χώρο και τα μνημεία του, υπενθυμίζοντας τις μνήμες της ταυτότητας του παρελθόντος .

Άποψη μου είναι ότι, στόχος των μελετητών ΣΧΟΑΠ στην κάθε οικιστική περιοχή, για τα εντός οικισμού τμήματα , θα πρέπει να είναι η προσπάθεια οργάνωσης της επαναλειτουργίας , της σχέσης διαλόγου των σπιτιών με το περιβάλλον και το ανάγλυφο του εδάφους, ο επαναπροσδιορισμός τυπολογικών , ογκολογικών και μορφολογικών στοιχείων (σε αναλογία αλλά και εκσυγχρονισμό των παραδοσιακών), που θα πρέπει να αποτελέσουν την βάση για την μελλοντική ανάπτυξη και εξυγίανση των οικισμών .

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΠΕΙΔΗ Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΜΙΑΣ ΧΡΗΣΗΣ Η ΖΩΝΗΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟΣΗΜΑΝΤΗ , ΣΤΙΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΕΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ ,ΣΧΟΑΠ κλπ. ,

ΚΑΛΟ ΘΑ ΕΙΝΑΙ

Α.) ΝΑ ΔΙΑΤΥΠΩΝΟΝΤΑΙ ΕΥΕΛΙΚΤΕΣ ,Η ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΕΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ ΜΕ ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΕΠΙΛΟΓΗΣ (ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ , ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ , ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ , ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ κλπ) ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΠΟΥ ΘΑ ΦΕΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Β) ΝΑ ΔΙΕΡΕΥΝΑΤΑΙ ΤΗΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΑΝΑΜΕΙΞΗΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗΝ ΦΕΡΟΥΣΑ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ, ΩΣΤΕ ΑΥΤΟΣ ΠΟΥ ΠΑΙΡΝΕΙ ΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΝΑ ΕΧΕΙ ΤΗΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ , ΣΤΑΘΜΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΣΤΑ ΟΠΟΙΑ ΘΑ ΑΠΟΦΑΣΙΣΕΙ ΝΑ ΕΣΤΙΑΣΤΕΙ.

Γ) ΟΙ ΜΕΛΕΤΗΤΕΣ ΣΧΟΑΠ, ΑΦΟΥ ΜΕΛΕΤΗΣΟΥΝ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΟΥΝ ΤΗΝ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΧΝΑ ΥΠΟΚΡΥΠΤΟΜΕΝΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΑ , ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ , ΟΓΚΟΠΛΑΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΥΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ , ΝΑ ΠΡΟΧΩΡΟΥΝ ΒΑΣΕΙ ΑΥΤΩΝ ΣΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ, ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ , ΤΡΟΠΩΝ ΔΟΜΗΣΗΣ, ΟΡΩΝ ΔΟΜΗΣΗΣ , ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΩΝ, ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΩΝ, ΟΓΚΟΠΛΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ Π. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ.

Κατερίνα Κουρουπάκη
Αρχιτέκτων μηχανικός -Πολεοδόμος.
Email krasaki@tee.gr